

Chris Nineham

Ett annat Kina växer fram

Counterfire 5 augusti 2010

[Artikelförfattaren är ledande medlem i och en av grundarna av den brittiska fredsrörelsen som startade under namnet ”Nej till Irak-kriget”, men som senare (2001) bytte namn till ”Nej till krig”. Han var också ledande i anti-globliseringsrörelsen. Fram till början av 2010 var han dessutom medlem i brittiska Socialist Workers Party]

När en växande arbetarrörelse växer i styrka i Kina erbjuder nytugvningen av Harold Isaacs klassiska marxistiska historik över den kinesiska revolutionen både inspiration och en varning från historien, skriver Chris Nineham om nytugåvan av Harold R Isaacs, *The Tragedy of the Chinese Revolution*, Haymarket Books 2009, 500 sid (svensk översättning: [Den kinesiska revolutionens tragedi](#)).

Nu, när alla ögon riktas mot Kina borde återutgivningen av denna klassiska marxistiska historik vara en stor händelse. Boken handlar inte om Maos bondeledda revolution 1949, utan om det stora arbetarledda upproret 1925 till 1927. Det är en extraordinär, halvt begravd, briljant berättad historia om folkligt uppror och politiskt förräderi. Och även om den skrevs 1937 är det en berättelse som kastar mycket ljus på Kinas fortsatta utveckling.

Trots att den är relativt bortglömd, utgjorde den kinesiska revolutionen under 20-talet en viktig vändpunkt. Isaacs bok hjälper till att förklara hur den revolutionära kampen utvecklades under 1900-talet och fram tills våra dagar. Den sätter in arbetarklassens nederlag internationellt under 20- och 30-talen i sitt sammanhang. Den hjälper även till med att förklara det faktum att många koloniala uppror som ofta lyckades slänga ut koloniala ockupanter inte lyckats lösa den stora massans problem.

Den föreslår också en alternativ modell för befrielse i utvecklingsländerna. Vi bevittnar en ny serie kamper för demokratisk och social förändring mot auktoritära regimer från Burma till Egypten, från Thailand till Nepal. Kinesiska arbetare genomför själva strejker som inte setts till sedan 1970-talet. Isaacs bok är en inspiration och en varning.

Revoltens frön

Isaacs som levde i Kina under 1930-talets första hälft beskriver bakgrunden till det förtvivlade ekonomiska lidandet och det imperialistiska förtrycket i Kina under början av 1900-talet med en sällsynt kombination av ilska och insikt.

Den revolutionära periodens hemlighet var att sociala förändringar kom till Kina sent och därför på ett koncentrerat, explosivt sätt. Landets drogs in i den kapitalistiska världen genom kolonial brutalitet. Britterna förstörde exporthandeln och samhällsstrukturen under opiumkrigen i mitten av 1800-talet. De använde opium till att tvinga sig in i de kinesiska marknaderna.

De koloniala makterna hade en motsägelsefull inverkan på Kina. Samtidigt som de slog ut traditionell tillverkning skapade de ett skikt av kompradorkapitalister som skapade enorma förmögenheter. Kolonisationsstödet till handelsmän, godsägare, tjänstemän och krigsherrar hjälpte till att vidmakthålla förkapitalistiska organisationsformer samtidigt som de införde de modernaste produktionsformerna.

De nya marknadsförhållandena ruinerade miljontals bönder, vars familjer under generationer överlevt på sina små jordlotter. Den industriella utvecklingen som inympats i landet sög samtidigt på ett kaotiskt sätt in miljoner till oförberedda städer och skapade en snabbt växande, utarmad arbetarklass.

Rörelsen mot imperialismen började vakna under första världskriget. En fascinerande del av boken skissar den ryska revolutionens inverkan på öst. Isaacs beskriver hur en kombination av krigströtthet och den ryska revolutionens exempel skapade nationella och antikoloniala revolter i Turkiet, Syrien, Egypten, Arabien, Afghanistan, Indien, Indonesien, Indokina och Korea och andra ställen. Revolutionens påverkan förstärktes när den nya arbetarregeringen tog tillbaka sina krav på utländska territorier i Kina och på andra ställen. Revolutionen förkroppsligade även vitala teoretiska och strategiska lärdomar.

Som det skulle visa sig var den ryska revolutionens betydelse dubbeleggad. Den bidrog till att inspirera till uppror över hela regionen, men revolutionens enorma och obestridda auktoritet medförde att den ryska staten blev till en belastning.

Den stora klyftan i det kinesiska samhället fanns mellan de nya företagarna, bankirerna, mäklarna, kapitalistiska markägarna (lokala och utländska) och de fattiga massorna. Medan den kinesiska borgarklassen spelade en underordnad roll för utlänningarna och otvivelaktigt fantiserade om en oberoende kapitalistisk utveckling, var klyftan mellan dem och de fattiga mycket större än fiendskapen med deras utländska kollegor. För Isaacs förutbestämde ”detta grundläggande faktum enigheten mellan de kinesiska och utländska exploatörerna mot de exploaterade”.

Spridningen av de revolutionära stämningarna kolliderade med den japanska imperialismens planer och cynismen hos de imperialistiska hästhandlarna vid förhandlingarna i Versailles. Den 4 maj 1919 genomfördes enorma studentdemonstrationer i Peking, till vilka snabbt strejkande arbetare anslöt sig. En del av arbetarledarna hade varit utomlands under kriget och haft kontakt med den socialistiska rörelsen.

Även om rörelsen ledde fram till ett enormt uppsving för det nationalistiska Guomindang [Kuomintang] ledde den även till framväxten av marxistiska och socialistiska cirklar, av vilka många samlades 1920 för att bilda det kinesiska kommunistpartiet.

Kommunister och nationalister

Den kinesiska revolutionens centrala problem var relationerna mellan vänstern och den nationalistiska rörelsen. Det rådde aldrig någon tvekan om att kommunisterna borde kämpa i första ledet i den antiimperialistiska rörelsen. Men Kommunistiska internationalen utarbetade en ny politik för Kina, vilken ledde fram till en uppgörelse mellan sovjetiska diplomater och det nationalistiska Guomindangs ledare Sun Yat-sen. I januari 1923 utfärdade de två sidorna en gemensam kommuniké, som kungjorde att de var överens om att det i Kina ”saknas förutsättningar för att framgångsrikt upprätta vare sig kommunism eller socialism” och att Kinas omedelbara mål borde vara att ”uppnå nationell enhet och nationell självständighet”.

Detta var ett direkt brott mot den strategi som Kommunistiska internationalens andra kongress 1920 hade beslutat om, liksom mot hela den bolsjevikiska politik som kulminerade i oktoberrevolutionen 1917. Det innebar ett slut på det kinesiska kommunistpartiets politiska och organisatoriska självständighet och ett okritiskt anammande av en nationalistisk politik. Vändningen motiverades med det nya argumentet att Guomindang inte var den framväxande borgarklassens parti, utan ett parti där alla klasser förenades i gemensam sak mot de utländska inkräktarna.

Isaacs hävdar att detta nonsens var en rationalisering av en pragmatisk förändring av kursen i Ryssland. De erfarenheter som de aktivister som han intervjuade hade att förtälja övertygade honom om riktigheten i Trotskijs analys av nederlaget i Kina och dess samband med den ryska revolutionens urartning. Utvecklingen av ”tvåstadieteorin” för revolutionen förkroppsligade den framväxande stalinistiska ledningens realism. Den markerade en vändning bort från en internationalistisk politik som strävade efter att sprida revolutionen och till en realpolitik med allianser med ”progressiva delar av borgarklassen”. Detta ingick som en del i en anpassning till den kapitalistiska verkligheten och upprättade en modell för den kommunistiska politiken internationellt.

Detta var en politik som det kinesiska kommunistpartiet bedrev med stor energi. Dess ledare försökte energiskt med en serie av öppna brev, artiklar, telegram och möten övertyga nationalisterna om att det inte fanns någon risk för att partiet skulle hota borgarklassens intressen.

Resultaten av denna politik blev katastrofala. Den kinesiska arbetarklassens stridbarhet och initiativkraft nådde stora höjder. Generalstrejker hade under 1925 spridit sig från Hong Kong och Kanton och bidrog till att skapa den första maktbasen för det nationalistiska Guomindang i Guangdong [Kwangtung] i söder. Den utlöste även bondeuppror över hela södra Kina.

Arbetarna ledde ett uppror i Shanghai den 21 mars 1927 innan den nationalistiska armén anlände. En generalstrejk, där mer en halv miljon arbetare spelade en aktiv roll, lamslog staden. En arbetarmilis på 5 000 man intog de viktigaste polisstationerna och militära poster. Fastän de började med endast 150 pistoler, konfiskerade de under en dag tillräckligt med vapen för att leda arbetarna i ett anfall mot den viktigaste arsenalen söder om staden. Där gav soldaterna upp utan strid och arbetarna kunde beväpna sig och inta de övriga nyckelpositionerna i staden.

Då de nationalistiska soldaterna anlände låg hela Shanghai i arbetarnas händer, med undantag för den internationella bosättningen och den franska koncessionen, där utlänningar, rädda för sina liv, samlats.

Shanghaiupproret fördjupade jordupproret. Till Guomindangledningens stora fasa förvandlades parollen ”Ner med de dåliga godsägarna” till den längre men radikalare ”Alla som äger jord är förtryckare och det finns ingen adel som inte är dålig”. Med Isaacs ord hade chockvågorna från arbetarnas aktioner hjälpt ”den kinesiska arbetaren att komma till insikt om att han också var en människa, att även han existerade. Från detta, slungade viljan att inte leva som ett djur utan som en människa inte in en, utan miljontals arbetande i en kamp mot allt som hade gjort dem till packåsnor i en civilisation som var tusentals år gammal”.

Det stora kinesiska upproret under våren och sommaren 1927 bekräftade Lenin och Trotskijs analyser att till och med i de fattigaste och mest underutvecklade länderna kan revolutionära aktioner under ledning av arbetare besegra de bäst beväpnade härskande klasserna och förändra historiens förlopp. Detta var den grundval på vilken de båda kämpade för revolutionen i oktober 1917.

Tragedin var att de kinesiska erfarenheterna från 1927 blev en negativ bekräftelse på Lenin och Trotskijs åsikter. De båda hade kommit fram till att man inte längre kunde lita på att medelklasserna skulle kunna spela en progressiv roll, inte ens i antiimperialistisk kamp. Detta var utgångspunkten för Trotskijs teori om den permanenta revolutionen och den logiska grunden för Rysslands oktober. Men det var denna insikt som den Kommunistiska internationalen hade övergett när den beordrade de kinesiska kommunisterna att gå in i en okritisk ”allians mellan jämlikar” med Kuomintang.

Det stora förräderiet

När Guomindang-ledaren Chiang Kai-Shek landsteg i Shanghai på aftonen den 26 mars 1927 välkomnades han som en hjälte av de KP-ledda arbetarna. Dagen därpå fylldes gatorna av 50 000 arbetare i en demonstration för att hälsa honom. De kommunistiska ledarna missade att informera arbetarna om att den nationalistiska armén hade hejdat sin framryckning mot Shanghai med förhoppningen om att arbetarrörelsen skulle ha tyglats eller krossats av kontrarevolutionära styrkor.

Nu var de nationalistiska ledarna tvungna att ta saken i egna händer. Arbetarrörelsen hade tjänat sitt syfte för dem. Den hade givit de kinesiska bankirerna och handelsmännen ett påtryckningsmedel där de kunde framtvinga eftergifter från de utländska kapitalisterna. Nu måste den knäckas.

Processen hade inletts tidigare i februari, när Chiang Kai-shek hade beordrat att det kommunistledda Guomindang i den militanta staden Nanjing skulle upplösas. Ledare hade gripits och fackföreningarna och studentorganisationer hade förbjudits. Återigen misslyckades den kommunistiska ledningen att förklara dessa fakta för Shanghais arbetare.

I Shanghai måste repressionen planeras mer noggrant och nå en mycket högre nivå. Chiang beredde marken genom att avlägsna de garnisoner som var sympatiskt inställda till arbetarna och föra in soldater som nyss kommit från landsbygden. Han organiserade och slöt avtal med ockupationsarméer, speciellt de franska, men inkluderade även brittiska och japanska enheter. Han blickade arbetarna under några veckor innan han släppte loss en koordinerad terrorvåg.

Obeväpnade demonstranter massakrerades med hjälp av maskingevär, arbetarområden terroriserades, aktivister greps i hundratal under gryningsräder medan specialdomstolar kastade tusentals i fängelse.

På grund av kommunistledarnas politik och aktiva samarbete togs arbetarklassen helt på sängen och var oförmögen att effektivt försvara sig själv. Det kraftiga reaktionära utbrott som följde var ett bevis på att alla delar av den kinesiska borgarklassen till syvende og sist kände sig närmare de imperialistiska kapitalisterna än de kinesiska massorna. Det fanns naturligtvis

olika sektioner av den kinesiska borgarklassen. Kompradorkapitalisterna, mellanhänder som handlar i utländsk valuta var de mest konservativa och korrupta delarna av Guomindang-alliansen. Men när arbetarnas uppror väl hade dragits igång, blev även de mest liberala i de kinesiska medelklasserna förskräckta. De erkände att arbetarrörelsen hade varit användbar men känslan växte, som en av dem sa, att ”det är en sak att utnyttja arbetarna... men en helt annan att låta dem försöka klara av mer än de kan hantera”.

Otroligt nog lärde kommunistpartiet inget av denna katastrof i Shanghai. Ett år efter massakern lovade Mao Tse-tung, den Röda arméns framtida ledare, återigen nationalisternas ledning att partiet hade gett upp kampen för arbetarmakt. Han garanterade till och med att om revolutionens krafter återigen skulle höja sina huvuden skulle det kinesiska kommunistpartiet spela rollen av skarprättare.

Resultatet av en sådan kapitulation blev att arbetarrörelsen och kommunistpartiet decimerades genom bitter demoralisering och ren terror. Bisarrt nog svarade kommunistpartiet med att göra en skarp vänstersväng och uppmana till uppror. Men interna Kominterndokument medgav att KKP inte hade några grupper som överlevt i något av de stora industriområdena.

Arvet

Skadan var bestående. De vänsteraktivister som fanns kvar flydde ut på landsbygden och bildade beväpnade grupper som sökte stöd bland bönderna. Känslan av förräderi och misstro bland bönderna var så stor att de ofta drev ut kommunistpartimedlemmar ur sina distrikt. I andra områden lyckades dessa deklasserade rödarmégrupper återbygga relationerna med bönderna och omgruppera. Mao själv var inblandad i den desperata försvarsmanövern som senare kom att kallas den Långa marschen. Men kommunistpartiet förlorade all kontakt med de organiserade arbetarna.

Samtidigt, befriat från allt tryck från sin vänster, utkämpade Guomindang ett halvhjärtat och rent militärt försvar mot de japanska ockupanterna. De litade till brittisk och amerikansk hjälp, trots att ingen av staterna var beredd att öppna motarbetet Japans aktioner och båda hade ambitioner att själva dominera regionen. De kinesiska kapitalisterna föredrog sådana allianser framför att försöka uppvigla massorna till massmotstånd mot japanerna. Kriget fortsatte obeslutsamt och ansträngde ekonomin och landet.

Under 1935 vände Kommunistiska internationals ryggen till varje tillstymmelse till revolutionär politik. Skrämd av de tyska arbetarnas nederlag och Hitlers maktövertagande övergick Stalin till att föra en politik som gick ut på att uppvakta de västliga demokratierna som potentiella allierade mot fascismen. Kommunistiska internationals meddelade att den nu inte längre kämpade för arbetarrevolution utan för borgerlig demokrati. Överallt lade kommunistpartierna officiellt ner fientligheterna mot de kapitalistiska regeringarna i utbyte mot allianser med Moskva. Det som fanns kvar av partiet i Kina inriktade sig på att sluta ytterligare ett avtal med sin slaktare, Guomindang.

Det som fick lyckan att vända sig för kommunisterna var först bondekriget mot japanerna och sedan mot själva Guomindang. När detta skedde, ett årtionde efter det att Isaacs skrivit sin bok, stod kommunistpartiet i ledningen för Kinas befrielse. Mao Tse-tung, som hade återuppbyggt sitt stöd bland bönderna, ledde en avgörande strid mot det misskrediterade Guomindang. Världen började tala om en ”seger för kommunismen” i Kina. Det kinesiska kommunistpartiet kom emellertid att karaktärisera sin militära seger över Kuomintang som ”den nationella borgerligt demokratiska revolutionens seger”, som hade inletts 38 år tidigare. Och det av goda skäl.

Tvåstadieteorin för revolutionen hade helt internaliserats av den världskommunistiska rörelsen. Vad detta egentligen innebar var internaliseringen av en borgerligt nationalistisk politik, en anpassning av marxismen till den nationella kapitalistiska utvecklingens krav. Arbetarna spelade ingen roll i den slutliga befrielsen av Kina, inte för att de var oorganiserade, utan därför att kommunistpartiet sade åt dem att inte göra det. När Röda armén närmade sig städerna skickade dess ledare order i förväg att ”arbetare och arbetsgivare inom alla branscher ska fortsätta med arbetet och företagen ska fungera som normalt”. När Mao meddelade att omvandlingen till socialism skulle komma senare, menade han att arbetarnas rättigheter måste vänta och att arbetarnas förväntningar måste hejdas då den första och enda prioriteringen var kapitalackumulering.

Alla romantiska myter som omger Mao, Stora språnget och Kulturrevolutionen, var inget annat än ett resultat av tvåstadierevolutionens brutala logik. De var centraliserade och brutala försök att öka arbetsdisciplinen och produktiviteten. Projektet med en statsledd kapitalistisk utveckling lyckades driva Kina framåt men till ett fruktansvärt pris.

Nu har kinesiska arbetare börjat göra uppror mot de förhållanden som skapats av det kinesiska kommunistpartiets slutliga anpassning; öppningen till marknaden. Den tragiska historien om arbetarnas uppror under 1920-talet visar hur historien kunde ha tagit en helt annan kurs. Arbetarklassen är ojämförligt mycket starkare idag än den var under 20-talet, men alla som idag kämpar för arbetarnas rättigheter, demokrati och social förändring skulle må bra av att undersöka den halvt om halvt bortglömda historien om den kinesiska revolutionen och studera dess lärdomar. Isaacs bok är ett utmärkt ställe att börja med.

Lästips

Peter Taaffe, [Den kinesiska revolutionens tragedi av Harold Isaacs](#) (en recension)

Paul Collin, [Olika utgåvor av Den kinesiska revolutionens tragedi](#)

Kentth-Åke Andersson, [Om kinesiska revolutionen 1925-27](#)

[Trotskij om Kina](#)